

η μετανάστευση ως ζήτημα ασφάλειας

Με αφορμή τις πρόσφατες τραγωδίες στη Μεσόγειο άνοιξε κατά κάποιο τρόπο ξανά η συζήτηση για το μεταναστευτικό. Λέω κατά κάποιο τρόπο, γιατί η συζήτηση δεν έκλεισε ποτέ, απλά συνήθως είναι εστιασμένη σε ένα διαφορετικό κομμάτι του ίδιου ζητήματος. Τα ΜΜΕ και ένα συντηρητικό κομμάτι της κοινωνίας εδώ και χρόνια, ανακυκλώνουν τις ίδιες κουβέντες για το μεταναστευτικό «πρόβλημα» και αναπαράγουν την ίδια λιγότερο ή περισσότερο ρατσιστική ρητορική, η οποία ξεκινάει από την εγκληματικότητα, περνάει από τη δημόσια υγεία και φτάνει μέχρι τον πολιτισμικό κίνδυνο. Εντωμεταξύ από την εποχή που ο Καρατζαφέρης πήρε κυριολεκτικά το περίφημο «δεν χωράμε όλοι» και πίεζε από τα δελτία ειδήσεων να αποφασίσουμε έναν αριθμό μεταναστών και να πορευτούμε αναλόγως, μέχρι την εποχή των στρατοπέδων συγκέντρωσης και των δολοφονιών μεταναστών από τη Χρυσή Αυγή, είναι προφανές ότι έχουμε αλλάξει πίστα. Ο ρατσισμός υπήρχε πάντα στην ελληνική κοινωνία, η εκμετάλλευση το ίδιο, αλλά η κατηφόρα τα τελευταία 6 χρόνια παραέγινε ολισθηρή. Η κατάσταση στο εσωτερικό λοιπόν είναι γνωστή, αν και υποτιμημένη. Η συζήτηση όμως τώρα άναψε όχι για τα εντός των τοιχών, αλλά γιατί τα νούμερα και οι εικόνες που μεταφέρουν τα Μέσα Ενημέρωσης έγιναν ξαφνικά πολύ συγκεκριμένα. Περίπου 1750 άνθρωποι έχουν χάσει τη ζωή τους μόνο μέσα στο 2015 στη Μεσόγειο προσπαθώντας να φτάσουν στην Ευρώπη.

foto: [noborder network](#)

Μπροστά σ' αυτό το νούμερο και μπροστά στα βίντεο που κυκλοφόρησαν από τη Ρόδο και τη Λαμπεντούζα, το ευρωπαϊκό κοινό και οι κυβερνήσεις τους, αποφάσισαν ότι ήρθε η ώρα να συζητήσουν. Τι συζητάνε όμως; Τα ελληνικά ΜΜΕ κινήθηκαν στο γνωστό δρομολόγιο κίνδυνος – φόβος – ρατσισμός – οι ευρωπαίοι δεν βοηθάνε με ολίγη από συμπόνια, η οποία εκφράστηκε κυρίως σε τίτλους και σουπεράκια. Σε διάφορα ξένα ΜΜΕ παρατηρήθηκε και μια τάση για πίεση για ουσιαστική αντιμετώπιση του θέματος. Η Liberation κυκλοφόρησε με εξώφυλλο «νομιμοποιήστε τους μετανάστες». Στην Αγγλία διαβάσαμε και άρθρα που έλεγαν ότι δεν πρόκειται για τραγωδία, αλλά για δολοφονία που διέπραξαν με όλη την επισημότητα και την πρόθεση οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις. Οι ίδιες οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις πάλι τι έκαναν; Ό,τι ακριβώς αναμενόταν. Σε μια σύνοδο κορυφής διατράνωσαν και επικύρωσαν τη συνέχιση της μέχρι σήμερα πολιτικής τους και μάλιστα συμφώνησαν στην ενταντικοποίησή της. Σε τι συνίσταται όμως αυτή η πολιτική;

Για να μη φλυαρώ και να μην υποκύπτω σε λαϊκισμούς και ευκολίες, θα πρέπει να παραπέμψω σ' ένα βιβλίο που κυκλοφόρησε πρόσφατα και που ήδη έχει συζητηθεί αρκετά. Ο τίτλος του είναι «Έμποροι των συνόρων – η νέα ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική επιτήρησης» και το έχει γράψει ο δημοσιογράφος (και φίλος) Αποστόλης Φωτιάδης. Το βιβλίο αν και καταπιάνεται με τεχνικά και ζόρικα θέματα είναι πρώτα απ' όλα καλογραμμένο, με μια εξαιρετική αφήγηση που κυλάει μεταξύ έρευνας, ρεπορτάζ και μαύρου μυθιστορήματος. Μοιάζει με ένα απ' αυτά τα αμερικάνικα βιβλία που δημοσιογράφοι αφηγούμενοι με απλό τρόπο μια ιστορία, μας εισάγουν βιαίως στο βρώμικο και γεμάτο αδιέξοδα τοπίο που συνδιαλέγονται οι πολιτικές ελίτ και οι θεσμοί με τον επιχειρηματικό κόσμο. Πέρα απ' αυτό όμως, το βιβλίο είναι χρήσιμο για μια σειρά από λόγους. Ο κόσμος που ασχολείται με το μεταναστευτικό και που συμμετέχει στο ευρύτερο κίνημα έχει την τάση (και ως ένα βαθμό λογικά) να εστιάζει στα περιστατικά ρατσιστικής και φασιστικής βίας, στις δηλώσεις και ενέργειες των Υπουργών Δημόσιας Τάξης, στις πρακτικές της ελληνικής αστυνομίας. Το βιβλίο του Φωτιάδη όμως ανοίγει μια κουρτίνα σ' ένα παράθυρο που όλοι φανταζόμαστε μέσες άκρες πως υπάρχει αλλά δεν το γνωρίζουμε ακριβώς. Πέρα απ' τα βασανιστήρια της αστυνομίας ή τα κλειστά κέντρα κράτησης του Χρυσοχοΐδη και του Δένδια, υπάρχει μια άλλη μακρινή πραγματικότητα ως προς το μεταναστευτικό. Η ευρωπαϊκή ένωση με τους θεσμούς και τα όργανά της έχει επιλέξει μια πολύ συγκεκριμένη πολιτική για τα σύνορα. Η πολιτική αυτή, σωστά από τον Φωτιάδη, συστηματοποιείται με τη φράση «αρχιτεκτονική επιτήρησης».

Στο βιβλίο λοιπόν, παρακολουθούμε με ενδιαφέρον την διαρκή ανάπτυξη των συστημάτων και των πρακτικών ελέγχου και επιτήρησης των ευρωπαϊκών συνόρων. Μέσα από διάφορους γραφειοκρατικούς λαβυρίνθους και ημιάγνωστες θεσμικές διαδρομές περιγράφεται η δημιουργία και η λειτουργία της Frontex, οι εσωτερικές αντιθέσεις και επιδιώξεις εντός της Ε.Ε., το κυρίαρχο δόγμα της ασφάλειας και οι έρευνες και δοκιμές νέων τεχνολογιών. Στο τέλος έχει αποδοθεί στον αναγνώστη με φοβερή ακρίβεια ένα πλέγμα από κλειστές συσκέψεις, επίσημα κείμενα, εκθέσεις, συναντήσεις και επικαλύψεις της πολιτικής με την επιχειρηματική ελίτ.

Το βιβλίο θέτει ένα σωρό ζητήματα και λύνει κάμποσες απορίες. Για παράδειγμα μέσα από μια εκτεταμένη όσο και πειστική

ανάλυση εξηγεί όλα όσα πιθανότατα επιφανειακά έχουμε ακούσει δεξιά και αριστερά για την κόντρα Ιταλίας και Ε.Ε. και για την επιχείρηση «Mare Nostrum», η οποία παρουσιάστηκε από τα Μ.Μ.Ε. εντελώς μονοσήμαντα και αποκομμένα από τα συμφραζόμενά της και τις υπόλοιπες συνθήκες, αφού χρωματίστηκε ως μια επιχείρηση με ξεκάθαρα και αποκλειστικά θετικό πρόσημο, αφού περιελάμβανε την έρευνα και διάσωση μεταναστών στη θάλασσα. Γράφει όμως ο Φωτιάδης:

«Το γεγονός ότι ο Αλφάνο (σ.σ. Υπουργός Εσωτερικών Ιταλίας) εισέπραττε συγχαρητήρια για τη διάσωση μεταναστών στη Μεσόγειο την περίοδο που ο ίδιος ενεργούσε για να κλείσει την τελευταία δίοδο, την παράνομη, που αυτοί έχουν διαθέσιμη προς την Ευρώπη, αναδεικνύει με τον πιο έντονο τρόπο τον κυνισμό των Ευρωπαϊών πολιτικών στο θέμα της μετανάστευσης και αποκλείει κάθε αμφιβολία για τους πραγματικούς στόχους της επιχείρησης Mare Nostrum, που την καθιστούσαν ένα εργαλείο άσκησης πολιτικής στα χέρια των υπερσυντηρητικών κύκλων στην Ευρώπη. Ενώ ο Αλφάνο είχε αρχίσει να προλειάνει το έδαφος για τη λήξη της Mare Nostrum, η παρελκυστική τακτική του είχε ήδη αρχίσει να αποδίδει, αφού η δημιουργία στρατοπέδων στη Βόρεια Αφρική εμφανιζόταν πια ως απολύτως λογική λύση»

Στο βιβλίο ο Φωτιάδης εξηγεί και προσφέρει πληροφορίες για τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη (τα περίφημα drones), για τον τρόπο που η στρατιωτική βιομηχανία παρεμβαίνει (ή και επιβάλλει) (σ)τη χάραξη πολιτικής αλλά και για τα χρήματα που μοιράζονται για την έρευνα και την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών επιτήρησης. Επίσης θέτει το κρίσιμο θέμα της δημοκρατίας στην Ευρώπη. Μέσα από τις αφηγήσεις του βιβλίου καθίσταται, τουλάχιστον κατά τη γνώμη μου, σαφές ότι για όλες αυτές τις πολιτικές κατευθύνσεις και αποφάσεις καμία νομιμοποίηση δεν υπάρχει, αφού λείπει εντελώς τόσο ο δημόσιος διάλογος, όσο και η λογοδοσία.

Με λίγα λόγια, ο Φωτιάδης προσπαθεί να μας ανοίξει έστω για ένα τσικ τα μάτια. Παρόλο που αποφεύγει να πει ο ίδιος τα συμπεράσματα ή να κάνει κήρυγμα, ο αναγνώστης αντιλαμβάνεται

το συλλογικό δρόμο που βαδίζουμε.

Το κρίσιμο σημείο λοιπόν είναι να αντιληφθούμε ότι δεν μιλάμε πια μόνο για έλεγχο μεταναστευτικών ροών με το γνωστό και παλιό διακύβευμα (έλεγχος του εργατικού δυναμικού). Πλέον θα πρέπει να εστιάζουμε και στη στροφή προς μια πολιτική της ασφάλειας. Μετά την 11η Σεπτεμβρίου αρχίζουμε ίσως σιγά σιγά να συνειδητοποιούμε ότι ο κόσμος άλλαξε δραματικά με τρόπους που δεν καταφέραμε να παρακολουθήσουμε και να αξιολογήσουμε. Ο κόσμος που οικοδομείται λοιπόν, καθιστά τον όρο εξαίρεση ελάχιστο για να περιγράψει την πραγματικότητα. Πτήσεις της CIA, φυλακίσεις χωρίς δίκη, απαγόρευση επικοινωνίας, κατάργηση δικαιωμάτων που μέχρι τότε θεωρούσαμε αναπαλλοτρίωτα, νέες ερμηνείες στην προσέγγιση και αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, ηλεκτρονική επιτήρηση.

Είναι χαρακτηριστικά τα αποτελέσματα της πρόσφατης Συνόδου Κορυφής, όπου στην ουσία επιβεβαιώθηκαν οι δύο βασικοί πυλώνες της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής. Παρανομοποίηση της μετανάστευσης και περαιτέρω στρατιωτικοποίηση των συνοριακών ελέγχων. Εξίσου χαρακτηριστικά είναι άλλα παρόμοια δείγματα των τελευταίων ετών. Στο Ferguson πέρυσι, η Εθνοφρουρά με τηλεφωνήματα στα σπίτια ενημέρωνε τους κατοίκους για το τι πρέπει να κάνουν σε κατάσταση ανάγκης και ότι τα σχολεία θα έμεναν κλειστά για άγνωστο χρονικό διάστημα. Στη Βαλτιμόρη έχουμε απαγόρευση κυκλοφορίας, όπως είχαμε πριν κάποιο καιρό και στη Βοστώνη. Στη Γαλλία μετά την επίθεση στο Charlie Hebdo είδαμε το στρατό να κυκλοφορεί στους δρόμους. Ακούμε δεξιά και αριστερά για ολοένα πιο σύγχρονα σχέδια επιτήρησης. Δακτυλοσκόπηση για όλους τους μετανάστες που θέλουν να έρθουν στην Ευρώπη. Κοινή βάση δεδομένων για όλους τους Ευρωπαίους πολίτες που ταξιδεύουν.

Συνεπώς, ίσως δεν έχει σημασία αν οι δυστοπίες που περιγράφει ο Φωτιάδης ονομάζονται εντέλει όντως Eurosur ή Smart Borders. Αυτό που γίνεται αντιληπτό, είναι η γενική πορεία των πραγμάτων. Εντός και εκτός συνόρων μπορούμε να μιλάμε για την εποχή του δόγματος της ασφάλειας. Αν είναι κανείς και λίγο πιο φευγάτος μπορεί να βρει αναλογίες στην επιτήρηση των συνόρων από μη επανδρωμένα αεροσκάφη με εσωτερικές πρακτικές και νομοθεσίες. Από τους αυταρχικούς νόμους στην Ισπανία, μέχρι τις πρακτικές των ελληνικών αρχών στα χρόνια του μνημονίου. Μπορεί βέβαια όλα αυτά να είναι υπερβολές και ανοησίες.

Όπως και να 'χει, το πρόβλημα παραμένει. Οι μεταναστευτικές ροές πυκνώνουν, αφού τα προβλήματα σε περιοχές της Αφρικής μεγαλώνουν, με ευθύνη βεβαίως και της Ευρώπης. Άλλωστε δεν είναι η ιστορία της Αφρικής των τελευταίων αιώνων μια ιστορία ευρωπαϊκών παρεμβάσεων όλων των ειδών; Οι θαλάσσιες διαδρομές για τους μετανάστες είναι επικίνδυνες, αλλά αυτό δεν μοιάζει

να προβληματίζει ιδιαίτερα τους Ευρωπαίους. Αντιθέτως πότε πότε, αυτό ακριβώς το γεγονός, φτάνουν να το υπολογίζουν ως σύμμαχό τους στην άσκηση πολιτικής. Για παράδειγμα η Αγγλία με τον πιο επίσημο τρόπο δήλωνε πρόσφατα ότι δεν υποστηρίζει επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης στη Μεσόγειο. Πρόκειται για την γνωστή τακτική [«drown a migrant to save a migrant»](#), η οποία κάπως πιο απροκάλυπτα είχε περιγραφεί από τον ντόπιο αρχηγό της αστυνομίας με τη φράση «να τους κάνουμε το βίο αβίωτο». Η ιδέα αυτή λέει ότι οι μετανάστες πρέπει να ξέρουν ότι είναι πολύ δύσκολο να φτάσουν στην Ευρώπη. Έτσι δε θα ξεκινάνε καθόλου το ταξίδι. Είναι επίσης ενδεικτικό της ευρωπαϊκής πολιτικής και διάθεσης ότι στα δέκα σημεία της συνόδου κορυφής δεν υπάρχει ούτε μια φορά η λέξη «διάσωση». Όλα αυτά κι ενώ ξέρουμε ότι οι μετανάστες δεν έρχονται επειδή τάχα είναι εύκολο να έρθουν, αλλά εξαιτίας των τραγικών συνθηκών στις πατρίδες τους.

foto: [noborder network](#)

Έτσι φτάνουμε στο σημείο να μετράμε 1750 νεκρούς στη Μεσόγειο

τους τελευταίους τέσσερις μήνες και το γεγονός αυτό να μην λογίζεται ακριβώς ως πρόβλημα. Είναι ακόμη τέτοιο το κλίμα ώστε τα πιο προωθημένα αιτήματα που ακούγονται (μαζικά έστω) να έχουν να κάνουν με τη διάσωση των ανθρώπων, όταν είναι στο όριο του πνιγμού στη Μεσόγειο. Ακριβώς όμως όπως η Ευρώπη έχει κάνει τις επιλογές της και έχει πάρει τις αποφάσεις της, δηλαδή έχει αποφασίσει όχι απλά να παραμείνει ένα φρούριο, αλλά να εξοπλιστεί και ακόμη περισσότερο, άλλο τόσο πρέπει και ο κόσμος του κινήματος να πάρει τις δικές του αποφάσεις. Το αίτημα «διάσωση» είναι ελάχιστο. Η Ευρώπη Φρούριο δεν είναι κίνδυνος θάνατος μόνο για όσους βρίσκονται απ' έξω και πεθαίνουν στη θάλασσα, αλλά και για όσους θα αποτελούν τον πληθυσμό μέσα. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν στον κόσμο πάνω από 50.000.000 μετανάστες (άνθρωποι που έχουν μετακινηθεί απ' την εστία τους), περισσότεροι απ' ότι στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Τα διλήμματα είναι σαφή. Ή θα προτάξουμε προς κάθε κατεύθυνση το δόγμα της ασφάλειας, μεταφράζοντας όλα τα ζητήματα σε μια ευκαιρία επιτήρησης και ελέγχου ή θα αλλάξουμε οριστικά πορεία, προτάσσοντας εντελώς αντίθετες αξίες. Ή θα γκρεμίσουμε αυτό το υπερσύγχρονο και ακραία συντηρητικό φρούριο και μαζί τις κάμερες που επιτηρούν κάθε ανθρώπινη κίνηση ή θα ζήσουμε σε μια άνευ προηγουμένου και πέρα από κάθε φαντασία δυστοπία.

«Λιγосτοιί στρατιωτικοί αστειεύονται σ' ένα πηγαδάκι, τα θέματα που εναλλάσσονται είναι η Χρυσή Αυγή και οι κοπέλες που βρίσκονται στην αίθουσα. Πίσω τους, το αίθριο μοιάζει πια σχεδόν έρημο. Εγκαταλειμμένα γυαλιστερά περίπτερα με φυλλάδια που επιδεικνύουν την τελευταία λέξη της τεχνολογίας επιτήρησης. Ατμόσφαιρα αρκούντως αποστειρωμένη για να την παρομοιάσει κανείς με θερμοκοιτίδα. Μέσα σε τέτοιου είδους χώρους μοιάζει κάπως σα να γεννά η αγορά τον ίδιο της τον εαυτό. Η αναπαραγωγή μιας ερμαφρόδιτης πραγματικότητας όπου η ανθρώπινη εμπειρία, αφού υφαρπάζεται, αποδομείται και επανερμηνεύεται, γίνεται η βάση πάνω στην οποία μπαίνουν τα θεμέλια μιας νέας αγοράς. Η αγορά της ασφάλειας πρέπει να έχει γεννηθεί στα αμέτρητα συνέδρια και τα αποστειρωμένα από

τη δημόσια κριτική φόρα σαν αυτό.»

*Περιγραφή από το συνέδριο του ερευνητικού έργου Perseus |
Πειραιάς, Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας – 15/9/14*

υγ. τα αποσπάσματα βέβαια είναι παρμένα από το βιβλίο